

De afkeer voorbij

Een socialistische visie op de rol van de overheid in de economie

Jean Eliaerts

Medewerker SP-fractie Vlaamse Raad

Socialisten moeten zich nadrukkelijker uitspreken in het privatiseringsdebat. Dit betekent niet dat ze blind het etatisme moeten verdedigen, maar wel dat ze zorgvuldig afwegen waar, hoe en in welke sectoren de staat een rol moet (blijven) spelen.

Nadat de federale overheid het licht op groen zette voor de privatisering van de ASLK en de NIM, blijkt nu ook de Vlaamse Executieve een privatisering van Vlaamse overheidsinstellingen te overwegen. De vier Vlaamse openbare investeringsmaatschappijen, GIMV, Gimvindus, de Limburgse Reconversiemaatschappij en de Vlaamse Milieuholding, moeten voorstellen uitwerken om de privé-sector bij hun activiteiten te betrekken.

Nu de privatiseringsgolf zo ver uitdeint, is een ideologische onderbouwing van de politieke stellingnames geen luxe. Socialisten mogen zich in dit politieke debat niet louter laten leiden door hun aangeboren afkeer van privatiseringen. Zij moeten het privatiseringsprobleem in een ruimer kader bekijken: het moet een onderdeel zijn van een socialistische visie over de markt en de rol van de overheid in de economie.

Markt en concurrentie

Eerlijke concurrentie schept welvaart. Het is een belangrijk middel tot vooruitgang. Zolang het een middel blijft, is concurrentie dus positief. Om de woorden van Ricardo Petrella en zijn Groep van Lissabon te gebruiken: "Concurrentie is goed: het zorgt voor goede producten; voor mooie sport en kunst. Concurrentie is een manier van handelen". Problemen ontstaan echter als con-

currentie een doel wordt. De concurrentie-ideologie domineert dan volkomen het maatschappelijke leven. De gevolgen daarvan blijven niet uit: uitsluiting, agressiviteit en ongelijkheid.

De markt heeft haar grenzen, wat neo-liberalen ook mogen beweren (zie raster). Waar de markt faalt, is het aan de overheid om bij te sturen. Het is dus zondermeer verantwoord dat de overheid initiatieven neemt in de economische

Grenzen aan de markt

- ondernemingen in een markteconomie zullen voortdurend proberen hun marktaandeel af te schermen om hogere monopoliewinsten te boeken;
- schaalvoordelen in een markteconomie kunnen aanleiding geven tot toegangsbarrières en tot monopolies;
- het marktmechanisme weet geen weg met collectieve behoeften;
- de markteconomie verschaft niet automatisch een menswaardig bestaan aan gehandicapten, zwakken, zieken en ouderen;
- de markt leidt niet automatisch tot milieuvriendelijke productieprocessen en producten (cf. externe effecten);
- de markt kan er niet voor zorgen dat een land of regio bepaalde beslissingscentra die belangrijk zijn voor zijn of haar welvaart behoudt of opricht (cf. verankeringsproblematiek);
- "de vrije markt is er nog nooit in geslaagd om een degelijke huisvesting voor de armen te realiseren. Het is best mogelijk dat je de privé-maatschappijen de huisvesting op Park Avenue en de slaapsteden laat verzorgen, maar in de verarmde binnenstad werkt dat niet" (J.K. Galbraith).

sfeer.

Economisch overheidsinitiatief

De economische theorie erkent trouwens dat het marktmechanisme soms faalt. De voor de hand liggende vraag is natuurlijk: wanneer? Het antwoord op deze vraag is onvermijdelijk ideologisch gekleurd. Zelfs de meest neo-liberale economen erkennen dat het marktmechanisme niet altijd heilzaam werkt. Zij gaan er echter vanuit dat de remedie, het overheidsingrijpen, erger is dan de kwaal. En zij hebben de tijdsgeest op hun hand. Socialisten anderzijds vervallen al eens in etatisme. Een modern socialisme mag zich niet door die etatistische reflex laten vangen. Overheidsingrijpen hoeft immers niet gelijk te staan met eigen initiatief, de overheid kan ook regulerend optreden. De overheid moet beide middelen tegenover elkaar afwegen naargelang van hun doelmatigheid. In geen geval mag ze uit het oog verliezen dat sommige overheidsbedrijven na verloop van tijd 'perverse effecten' vertonen: bureaucrativering, inefficiëntie door politieke benoemingen, het cumuleren van politieke, bestuurs- en zelfs directiefuncties. Wanneer overheidsinitiatief verantwoord is, is het daarom van cruciaal belang dat er een sluitende democratische controlemogelijkheid is. Dat is een moeilijk punt. Er is immers een spanning tussen de vereiste autonomie, die een voorwaarde is voor een efficiënte werking van het overheidsbedrijf, en het democratisch toezicht. Het systeem van beheerscontracten tussen de overheid en haar bedrijven is een mogelijke oplossing voor dat probleem. Uiteraard is de inhoud van die beheerscontracten essentieel.

Democratische socialisten hebben argumenten genoeg om voor een doordacht overheids-optreden te pleiten. De marktimperfecties die ik hierboven heb aangehaald volstaan reeds om dat pleidooi te onderbouwen. Het overheidsinitiatief heeft in sommige gevallen bovendien ijzersterke pluspunten, die socialisten in de privatiseringsdiscussie moeten uitspelen. Ik zet ze op een rijtje.

Groeisectoren

Privé-ondernemingen kijken bij hun investe-

ringsbeslissingen vooral naar de opbrengst op korte termijn. Investerings die slechts na zeer lange tijd renderen, zoals investeringen in nieuwe technologie, blijven liggen. Daarom moet de overheid toekomstgerichte sectoren, die via de spontane werking van de markt niet tot ontwikkeling komen, in haar economie binnenloodsen. Dat is één van haar lange termijn-opdrachten.

In het zeer recente Vlaamse economische verleden zijn daar een paar mooie illustraties van terug te vinden. De micro-elektronica en biotechnologie bijvoorbeeld zouden zonder initiatieven van de GIMV moeilijk hun weg naar Vlaanderen hebben gevonden. Ook in de beloftevolle milieusector was het het overheidsinitiatief dat de motor deed aanslaan. Medio jaren '80 investeerde de GIMV in de milieusector, zonder uitzicht op onmiddellijk rendement. De GIMV benutte haar kans ervaring op te doen, en toen de Vlaamse regering met de waterzuivering op het toneel verscheen beschikte de GIMV over de nodige know-how.

Paul De Grauwe vindt overheids ondersteuning van toekomstgerichte initiatieven verkeerd [1]. Hij beweert dat de overheid onbekwaam is om 'winnaars' te selecteren, en enkel opgezadeld raakt met verliezers en 'lame ducks'. Het studie-bureau Mc Kinsey is het niet met hem eens. De GIMV verstrekt innovatiekapitaal voor beloftevolle activiteiten met een hoge risicograad, en doet dat volgens Mc Kinsey op een uitstekende manier. Mc Kinsey schrijft: "GIMV-Venture Capital investeert vooral in groeisectoren van de economie" [2]. Het bedrijfsleven daarentegen investeert ondermaats in vooruitstrevende industriële sectoren als informatietechnologie, nieuwe materialen of industriële elektronica. Dat blijkt impliciet uit de mature structuur van de Vlaamse economie: 75% van de tewerkstelling en 78% van de toegevoegde waarde komt volgens Mc Kinsey uit mature sectoren. Er is dus plaats voor publieke investeringsmaatschappijen om initiatieven te nemen.

Niet de winst, wel het verlies?

Als we de theorie van Paul De Grauwe volgen, is winst maken een zaak voor de privé-sector. Dat is de makkelijkste weg om het falen, en bijgevolg de zinloosheid van het economisch

overheidsinitiatief aan te tonen. Het is daarom essentieel dat het overheidsinitiatief niet gereduceerd wordt tot een reddingsboei voor falend privé-initiatief. In het verleden was dat niet zo evident. Te vaak liet de overheid zich uit sociale overwegingen met de rug tegen de muur zetten. Marktideologen kunnen zich rechtlijnig opstellen en de marktsanctie invoeren. Politici daarentegen moeten rekening houden met een mogelijke politieke sanctie van hun kiezers, wanneer ze de markt haar gang laten gaan. Zij laten zich al eens te zeer door die sanctievrees leiden. Het opvissen van stervende bedrijven als de Kempense Steenkoolmijnen en de Boelwerf zijn daar opvallende voorbeelden van, die in politieke kringen een wrange nasmaak nalaten.

In een beperkt aantal gevallen is de overheid erin geslaagd succesvolle herstructureringen door voeren. Voorbeelden daarvan zijn het textielplan en Barco. Toch moet de overheid niet te veel kalveren van de verdrinking proberen te redden. Dat is weinig efficiënt en brengt het overheidsinitiatief in diskrediet. Ook het algemeen belang is daar niet mee gediend: belastingplichtigen hebben het recht dat hun geld goed wordt besteed. Het is dus veeleer de taak van de overheid de problemen tijdig op te sporen en middelen vrij te maken voor reconversie. Onleefbare sectoren moeten op een sociaal aanvaardbare manier worden afgebouwd en het personeel ervan moet elders aan een zinvolle job worden geholpen. Dat is meteen een bijkomende reden waarom de overheid actief moet zijn in toekomstgerichte sectoren.

Verankering

Verankering is een begrip dat op korte tijd zijn weg heeft gevonden van de economische theorie naar het politieke debat. De overnamegolf van Vlaamse en Belgische ondernemingen door buitenlandse groepen is niet onopgemerkt voorbijgegaan. Voorstanders van de verankering staan huiverachtig tegenover buitenlandse overnames en zouden liever zien dat het kapitaal in Vlaamse of Belgische handen blijft. In zoverre zij buitenlands kapitaal weren om nationaliteitsredenen hebben zij het bij het verkeerde eind. Alleen al om pragmatische redenen is het weren

van buitenlands kapitaal trouwens onmogelijk: voor een open economie als de Vlaamse zou het een enorme verarming betekenen [3].

Het verankeringsdebat moet in andere termen worden gevoerd. Met een overname kunnen strategische beslissingscentra naar het buitenland verschuiven. In die centra worden belangrijke beslissingen genomen die de toekomst van de onderneming bepalen: belangrijke investeringen, de keuze van exportmarkten en de prioriteiten voor de produkt- en technologieontwikkeling. Strategische beslissingen hebben een direct effect op het concurrentievermogen van een land of regio. Wanneer een Vlaamse onderneming wordt overgenomen door een buitenlandse groep is het mogelijk dat een deel van de strategische beslissingsmacht verloren gaat. Hoeveel van de beslissingsmacht naar het buitenland verhuist, is afhankelijk van het belang van de dochter in de buitenlandse groep [4]. Ook andere activiteiten, zoals onderzoek en ontwikkeling, kunnen naar het buitenland verhuizen. Uiteraard kan dat negatieve gevolgen hebben voor de Vlaamse economie. De kwaliteit van de Vlaamse jobs verschaalt en de Vlaamse bedrijfsleiders hebben het moeilijker om hun projecten door te drukken. Verankering is dus wel degelijk belangrijk, maar het be-

De havensector

Waarom zou men principieel tegen privé-inbreng in het Antwerpse havenbedrijf zijn? Omdat het gevaar dan bestaat dat een grote natie uit Nederland of Frankrijk zich kandidaat stelt en louter de Rotterdamse belangen of die van Le Havre zou verdedigen? De bedrijfswereld redeneert niet in functie van nationaliteit, maar in functie van winst en marktaandeel. Wel is het aangewezen dat het Antwerpse stadsbestuur betrokken blijft bij haar havenbedrijf. Het moet kunnen beletten dat het havenbedrijf een politiek gaat voeren die nadelig is voor de sanering van de Antwerpse financiën (en dus ook voor de Antwerpse kiezer), die sociaal onrechtvaardig is voor het personeel, of die op één of andere manier voordelig is voor bevriende havengebruikers van de privé-aandeelhouder. Men moet zonder vooroordelen afwegen wat de beste formule is voor een havenbedrijf: overheid, privé of gemengd. Stel dat een volledig privé-havenbedrijf zijn haveninfrastructuur niet aan een collectivistische prijs ter beschikking kan stellen aan de havenondernemingen. Moet men dan nog resoluut kiezen voor de privé-formule? De formule wordt dan nadelig voor de privé-sector op zich.

Tractebel

Er moeten terecht kanttekeningen worden gemaakt bij de positie van Tractebel in Vlaanderen. Die moeten ingegeven zijn door de machtspositie van Tractebel, die de Vlaamse energiesector en de nutsvoorzieningen in het algemeen tracht af te romen via het binnenhalen van exclusieve concessies. De afkeer moet gericht zijn tegen de machtspositie van Tractebel. Dat kan en mag echter niets te maken hebben met de nationaliteit van de aandeelhouders van Tractebel. De Franse complottheorie - die historisch is geladen - heeft een xenofob karakter waar geen socialist zich mag of kan achter scharen.

grip moet staan voor het behoud of de vestiging van economische beslissingscentra in Vlaanderen. Het mag geen pleidooi zijn om buitenlands kapitaal uit de Vlaamse economie te houden. Buitenlandse groepen moeten in Vlaanderen welkom zijn, als zij hier bijvoorbeeld hoofdkwartieren van produktdivisies uitbouwen. Dat zijn immers de zo belangrijke strategische beslissingscentra die een duurzame toegevoegde waarde zijn voor onze gemeenschap.

Tewerkstelling moet centraal staan in het verankeringsdebat. Voor socialisten is duurzame tewerkstelling immers een prioriteit. Of de werkgever nu een Belgische, Vlaamse dan wel een buitenlandse onderneming is, doet niet onmiddellijk terzake. Van groter belang is de aanwezigheid van Vlaamse expertise en know-how om de kwaliteit van de jobs veilig te stellen. De overheid heeft daarbij een belangrijke taak.

Het verankeringsdebat moet ook een grotere sociale dimensie krijgen. Het gaat immers bijna uitsluitend over onze openbare nutssectoren. Bij de verkoop van de overheidsbedrijven die actief zijn in die sectoren moet het openbaar nutskarakter gevrijwaard blijven. Met andere woorden: Vlamingen moeten van de diensten van die bedrijven minstens onder dezelfde en bij voorkeur onder betere omstandigheden gebruik kunnen blijven maken. Daarom blijft de overheid in die sectoren best op één of andere manier betrokken bij haar vroegere dochters, bijvoorbeeld door een 'golden share' of een minderheidsparticipatie. Zo kan ze haar controletaak blijven uitvoeren. Of die controle nu verloopt via regulering of via aandelenbezit is niet van belang. Dat de controle op een efficiënte manier kan plaatsvinden, is wel

belangrijk. Dit is de kern van het debat: de verankeringsgedachte moet gevoed worden door de vrijwaring van het collectief belang, een afkeer van economische machtsmisbruiken, de ontwikkeling van eigen 'human capital' en niet door één of ander kortzichtig volksnationalisme. De voorbeelden in de rasters tonen aan dat dat voor elk privatiseringsdossier apart moet overwogen worden.

Dogma tegen dogma

De neoliberalen hebben de privatisering van overheidsactiva tot ideologisch dogma verheven. De markt kan alles, de overheid niets. Waterdicht is dat dogma niet. Privatisering wordt immers voorbehouden voor winstgevende overheidsondernemingen. Daardoor erkennen de neoliberalen impliciet dat de overheid wel iets kan. De praktijk heeft bovendien al uitgewezen dat privatisering geen mirakeloplossing is. De Amerikaanse ervaring heeft geleerd dat deregulering en privatisering in de gezondheidszorg niet automatisch leiden tot een betaalbare gezondheidszorg voor iedereen.

Toch moeten ook socialisten in hun denken over privatisering afscheid nemen van dogmatische vooringenomenheden. Een blinde ideologische afkeer van privatisering getuigt van een onbegrijpelijke bekrompenheid. Een privatisering kan immers een aanzet zijn tot economische efficiëntie en een goede verdediging van consumentenbelangen als prijs, kwaliteit en service. Een (gedeeltelijke) verkoop van overheidsactiva kan dan opportuun zijn. Zo is een privatisering beslist gerechtvaardigd als ze nodig is om de werking en de toekomst van de onderneming veilig te stellen. Bij Belgacom bijvoorbeeld is

Telenet Vlaanderen

Moet men in Vlaanderen lijdzaam toezien hoe vanaf 1998, met de liberalisering van de Europese telecomdiensten, buitenlandse telecombedrijven hier een toekomstsector bij uitstek komen afromen? De plannen van de Vlaamse Regering om de kabelnetten uit te bouwen tot een echte 'Vlaamse' concurrent van Belgacom kunnen ervoor zorgen dat Vlaanderen deze dienst van openbaar nut zelf kan aanbieden aan zijn inwoners. Als de buitenlanders voor concurrentie gaan zorgen, waarom zouden we dat dan zelf niet mogen doen?

privé-inbreng noodzakelijk om het bedrijf overlevingskansen te geven op een vrijgemaakte Europese telecommarkt. Een gehele of gedeeltelijke privatisering moet in deze tijd van saneringsinspanningen ook worden overwogen voor overheidsbedrijven die sterk verlieslatend zijn of maatschappelijk een beperkte rol vervullen. Moet België bijvoorbeeld kost wat kost een nationale luchtvaartmaatschappij behouden omdat ze een statussymbool is voor ons land? Mag men zich geen vragen stellen over het maatschappelijk nut van de HST-investeringen, wanneer die de openbare dienstverlening van het gewone net dreigen te hypothekeken? Het overheidsgeld wordt beter elders besteed.

Als de overheid een overheidsbedrijf verkoopt, betekent dat trouwens niet automatisch dat ze alle teugels laat vieren. Er zijn technieken genoeg die overheidscontrole mogelijk maken. Ik heb hierboven al verwezen naar de golden share of de reguleringscommissies. Het is van groot belang dat de overheid toezicht houdt op de sociale taken die zij bijvoorbeeld in een beheerscontract aan de vroegere overheidsondernemingen heeft opgelegd. Indien regulering de sociale controle onmogelijk maakt, kan nog altijd een mengeling tussen privé- en overheidsbezit worden overwogen. Kortom, of de controle nu verloopt via regulering of aandelenbezit is niet van belang. Dat de controle op een efficiënte manier kan gebeuren is wel belangrijk.

Ten slotte heeft de overheid ook een informerende taak in het debat. Het is begrijpelijk dat de werknemers van overheidsbedrijven zich zorgen maken over een eventuele privatisering van hun bedrijf. Zij hebben nood aan grondige en objectieve informatie, niet aan paniekzaaijerij.

Heeft de GIMV nog een bestaansreden?

Socialisten moeten hun etatistische reflexen voorgoed opbergen. Dat blijkt niet makkelijk: sommige SP-ers, ook mandatarissen, schijnen wat last te hebben van ontwenningverschijnselen. Maar dat we onze geesten openstellen, betekent nog niet dat we in koor mee moeten heulen in de neoliberale hymne aan het heilzame privé-initiatief. In het geval van de op til zijnde privatisering van de GIMV zou dat een kapitale vergis-

Korte historie van de GIMV

De NIM, de federale evenknie van de GIMV, werd in 1962 door een rooms-blauwe coalitie opgericht. Wanneer het privé-initiatief niet te vermurwen bleek, kon de NIM door tijdelijke participaties hulp bieden. Door de wet op de economische heroriëntering van 4 augustus 1978 werd het economisch overheidsinitiatief als volwaardig erkend. Deze wet voorzag onder meer de oprichting van de Gewestelijke Investeringsmaatschappijen (GIM's).

In 1980 werd dan in Vlaanderen de GIMV opgericht. In de loop van de jaren '80 groeide de GIMV uit tot een slagkrachtige financiële groep, onder andere door de oprichting van de Vlaamse Milieuholding en Gimvindus. De GIMV als klassieke investeringsmaatschappij kan qua rendement goede papieren voorleggen. Ook de resultaten van de Vlaamse Milieuholding zijn positief. Het probleemkind van de groep was steeds Gimvindus. Een dochter van het probleemkind, de KS, deed in 1993, mede door politieke spelletjes, heel de familie uit elkaar vallen.

Naar aanleiding van de bevindingen van de KS-onderzoekscmissie hechte de Vlaamse Raad op 13 juli 1994 haar goedkeuring aan het decreet betreffende de herstructurering van GIMV, VMH, Mijnen en LIM en tot oprichting van de Permanente Werkgroep Limburg. Met dit decreet verdwijnt de GIMV als holding. De groep wordt opgesplitst in 4 autonome investeringsmaatschappijen.

sing zijn.

Er zijn goede redenen om de GIMV in stand te houden. De maatschappij kan immers zinvolle taken vervullen. Zij kan toekomstgerichte, risicovolle projecten stimuleren die via de normale werking van de markt het Vlaamse daglicht niet zien omdat zij niet genoeg opbrengen. Zij kan investeren in maatschappelijke projecten die weinig winstgevend zijn, zoals projecten om de nakende vergrijzing op te vangen. Zij biedt het voordeel dat de overheid plaats kan maken voor de privé-sector, eens de sectoren voldoende rendabel zijn geworden. In de nutssectoren zorgt zij voor verankering en vrijwaring van het algemeen belang. Ten slotte biedt zij een antwoord op Vlaanderens tekort aan institutioneel kapitaal op de markt van het risicodragend vermogen. Er is in Vlaanderen behoefte aan een neutrale kapitaalbron die bereid is risico's te nemen en die daarbij de dingen op lange termijn bekijkt. Om die hogere risico's en de maatschappelijke projecten te financieren moet de GIMV wel een noodzakelijke buffer van inkomensvaste participaties aanhouden.

Tot '97 beschikt de GIMV over voldoende middelen. Vanaf 1998 moet zij aan de Vlaamse regering bijkomende middelen vragen. De Executieve wil die middelen echter niet meer ter beschikking stellen. Niet alleen stelt het Vlaamse Gewest geen nieuwe middelen meer ter beschikking, het verwacht bovendien een jaarlijks gewaarborgd rendement van 5% op het eigen vermogen van de GIMV. Wil de GIMV in die budgettaire omstandigheden een dynamische investeringsmaatschappij blijven, dan zal zij het noodzakelijke kapitaal bij de privé-sector moeten gaan zoeken. Het bestuur van de GIMV heeft dan ook een scenario uitgewerkt om de privé-sector ten belope van 25% te betrekken in het moederkapitaal van de GIMV. Van die 25% wordt 15% privé geplaatst bij institutionelen en komt 10% op de beurs.

Dit scenario lijkt aanvaardbaar. Toch schept het een probleem waar men naar mijn gevoel niet te licht mag overheen gaan. De GIMV verliest immers geleidelijkaan haar bestaansreden naarmate zij meer privé-kapitaal aantrekt. Om voldoende attractief te zijn voor de particuliere sector moet ze immers rendement kunnen verzekeren. Die rendementscriteria die de GIMV zichzelf moet opleggen en die het Vlaamse Gewest verwacht, hypotheekeren het nemen van hoge risico's en het financieren van maatschappelijke initiatieven of beleidsondersteunende activiteiten [5]. Met andere woorden, de rendementseisen riskeren de geloofwaardigheid van de GIMV in het gedrang te brengen.

Het is overigens de vraag of die vermeende budgettaire realiteit de waarheid geen geweld aandoet. We weten het ondertussen allemaal wel: begrotingsnormen en convergentiecriteria dwingen de overheid tot een zuinig beleid. Maar Vlaanderen moet nu ook niet heiliger worden dan de paus. De SERV berekende dat de Vlaamse Regering voor 1995 enkele miljarden onder de normen blijft, zowel onder de norm van de Hoge Raad van Financiën als onder de eigen regeringsnorm. Mevrouw Demeester bevestigde dat. Indien de huidige Vlaamse begrotingspolitiek wordt doorgetrokken, zal er volgens haar in 1998 een surplus van zowat 7 miljard fr. zijn bovenop de normen die het gewest zichzelf heeft opge-

legd. In 1998 heeft de GIMV slechts een drietal miljard fr. nodig. Het zou goed zijn als haar dat van overheidswege werd toegekend. Een onafhankelijke Vlaamse openbare investeringsmaatschappij kan zich niet uitsluitend laten leiden door de rendementslogica.

Een visie op economisch overheidsinitiatief

Naarmate de verzorgingsstaat de jongste jaren meer onder druk kwam, stopten de Vlaamse socialisten - terecht - veel energie in het verdedigen van de sociale zekerheid en het veilig stellen van de betaalbaarheid ervan. Het debat rond de sociale zekerheid was zo allesoverheersend dat een aantal andere, minder dwingende problemen erbij inschoten. Dat was ook het geval voor het ontwikkelen van een grondig onderbouwde visie op de actieve rol van de overheid in de economie. Met de op stapel staande privatiseringen op federaal en gewestelijk vlak is een actuele socialistische visie op het economisch overheidsinitiatief echter geen luxe meer, maar een harde noodzaak.

De overheid moet eerst nagaan wat de opdrachten en doelstellingen van algemeen of maatschappelijk belang zijn. Het gaat om taken die het marktmechanisme niet kan of wil op zich nemen. Vervolgens moet de overheid een kader van wetten en reglementen creëren om die doelstellingen te realiseren. Ten slotte moet zij controleren of de opdrachten goed worden uitgevoerd en de doelstellingen worden bereikt. Het is minder belangrijk of die opdrachten nu door overheids- of door privé-ondernemingen worden uitgevoerd. De controle op de uitvoering van de opdracht is essentieel.

De rol van de overheid in de economie kan niet voor eens en altijd worden vastgelegd. Dat is een belangrijk uitgangspunt in het debat. Technologie speelt daarbij een voorname rol. Zo zorgt de technologische evolutie ervoor dat bepaalde natuurlijke monopolies, een rechtvaardiging voor initiatiefrecht vanwege de overheid, hun uniek karakter verliezen. De technologische revolutie van de glasvezelkabel maakt van het kabelnetwerk in Vlaanderen bijvoorbeeld een potentiële concurrent voor Belgacom en haar infrastructuur. Het Telenet-dossier is daarvan een zeer goede

illustratie.

Het recht om economische initiatieven te nemen mag niet dogmatisch worden benaderd. Dit recht is niet het voorrecht van de overheid (zoals etatisten beweren) of van burgers die toevallig over genoeg kapitaal beschikken (zoals de neoliberalen pretenderen). Overheids- en privé-initiatief moeten in functie van hun realisaties tegenover elkaar worden afgewogen. Socialisten moeten zich daarbij door één ultieme inspiratie laten leiden: de markteconomie reguleren in functie van sociale en ecologische behoeften.

[1] Paul De Grauwe, *De Vlaamse Verankering*, Elsevier Seminars, 3 juni 1993.

[2] Mc Kinsey, *Naar een nieuwe dynamiek voor Vlaanderen*, 31 mei 1994.

[3] Onderzoek wijst uit dat de baten verbonden aan buitenlandse invloed de kosten overstijgen. Voor een overzicht, zie Herman Daems, *Buitenlandse invloed in België. De gevolgen voor de strategische beslissingsmacht*, Lannoo, 1993, blz. 87-108.

[4] Vooral Herman Daems (o.c.) beklemtoont het belang van strategische beslissingscentra. Daems haalt het voorbeeld aan van Alcatel Bell, een dochter die strategisch belangrijk is binnen de Franse groep. In de Antwerpse vestiging van Alcatel Bell heeft men veel commerciële ervaring opgedaan in het benaderen van belangrijke exportmarkten (China en Rusland), zodat de invloed van de vestiging bij het buitenlandse moederbedrijf is toegenomen.

[5] Rendementscriteria van de GIMV: een return op de portefeuille van tenminste OLO op 1 jaar +2%, en de globale return moet tenminste het gemiddelde van de concurrenten zijn.